

Parcours en uitleg-onderwerpen wandeling Dag van de Trage Weg zondag 20 oktober 2013 “Rond het klaverblad”

Essenbeek, Krabbos en Smeerhout

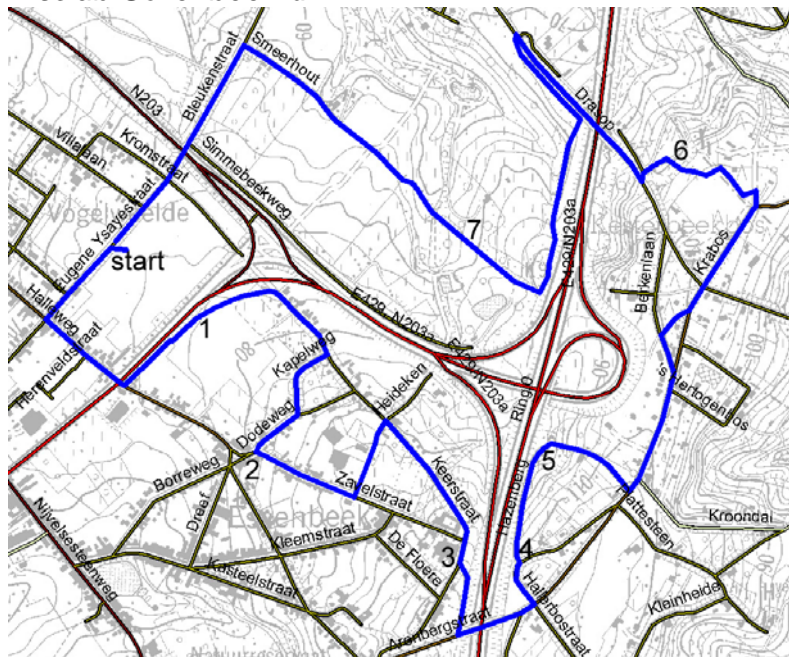
Organisatie : werkgroep Trage Wegen Zuid-West Brabant i.s.m. Natuurpunt Halle

Contact : rik.houthuys@telenet.be

Bronnen : Roger Desmet, 1995, “Halle. Van domein tot stad”, uitgegeven door vzw Bellingahaim; J. Verbesselt, 1987, “Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13^e eeuw”, deel 19 en 20, Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams-Brabant; Guido Taelman, pers. med. i.v.m. prehistorische en Romeinse grafheuvels te Halle; Van Esschenbeek (1934) tot Essenbeek (2001): planten in en rond het Hallerbos vroeger en nu, Natuurpunt, 2003; eigen informatie.

Lengte van de wandeling : 7,2 km. Stevige wandelschoenen nodig; er is een heel modderig stukje.

Beginpunt : Eugène Ysayestraat, Halle (boven Sint-Rochus), op de parking ter hoogte van tennisclub Sollenbeemd.

Ga naar de Halleweg en neem links richting Essenbeek; loop op het voetpad links. Steek aan de verkeerslichten de expressweg N203a over (let goed op!). Neem onmiddellijk na het zebrapad links: je volgt dus de expressweg richting Brussel, maar loopt op het smalle paadje afgeschermd van het drukke verkeer door de vangrail. Na enkele honderden meters klimt het paadje het talud op en volgt de beplanting aan de zijde van Essenbeek. We stoppen hier even.

1a.

De N203a, de expressweg rond Halle, loopt hier op een vrijwel vlak stuk in de rechterflank van de Zennevallei op ongeveer 75m hoogte; de Zenne in Halle ligt op ongeveer 31m, dus 44m lager. Het vlak stuk is een **rivierterras**, een restant van een vlakke bodem van de Zennevallei gevormd vóór de insnijding van de diepere vallei. Het is het lokaal hoogste terrasniveau, gevormd op een onbekend tijdstip in het verleden, men vermoedt in het Onder of Midden-Pleistoceen (0,5 à 1 mln. jaar geleden). Er is nieuw onderzoek nodig over de juiste periode van vorming van dit terras.

1b.

Misschien kan nieuw onderzoek gebeuren ter gelegenheid van de **grootschalige wegenwerken** gepland om de huidige expressweg N203a om te vormen tot

volwaardige snelweg A8-E429. De plannen bestaan al; het gebrek aan overheidsmiddelen duwt deze werken steeds verder in de toekomst. Tussen Sint-Rochus en Essenbeek wordt de expressweg over bijna een kilometer lengte in een diepe tunnel gelegd. Na de werken zal de geluidsoverlast voor de twee woonwijken gevoelig afnemen. Er komt een op- en afritcomplex ter hoogte van de huidige aftakking van de Welkomstlaan (Landingsbaan). Het fiets- en voetgangersverkeer zal alleszins baat hebben bij deze werken. Op de Halleweg blijft fiets- en voetgangersverkeer mogelijk en op het tunneldak komen ook verbindingen. Er is echter nog veel tijd om de plannen richting auto aan te passen...

1c.

Het paadje dat we nu nemen, toont aan hoe weinig moeite het kost om een **trage-wegenverbinding** tot stand te brengen. Dit paadje bezorgt een uitweg aan een anders totaal afgesneden hoek van Essenbeek. Het paadje is ook interessant voor de natuur. In de grasbermen vinden we o.a. Schermhavikskruid.

We wandelen verder en komen op de nu doodlopende Keerstraat, de voorheen doorlopende Kromstraat. We gaan de straat in en nemen aan de eerste afslag rechts, de Kapelweg. Op het einde nemen we rechts, een stukje van de Dodeweg, tot de Boterham. Bovenaan op dit pleintje stoppen.

2a.

Essenbeek is een “heide-ontginning”: een minder vruchtbare landbouwstreek op zandige grond, waar de bewoners kleine percelen toebedeeld kregen. Er was geen centraal hof of domein. Het gehucht ontstond waarschijnlijk later dan andere gehuchten in de leemstreek (Breedhout, Elbeek), over de precieze oorsprong tasten we in het duister. De naam komt wellicht van “es” in zijn betekenis van “bouwland”. De **Boterham** is de historische kern van Essenbeek. De woonkern groeide op een wegenkruispunt. Volgens Verbesselt is de Boterham een zeer oude woonkern op de rand van betere landbouwgronden horend bij Nederhem en Rodenem, en oude ontgonnen heidegebieden (voor de 12e eeuw, wellicht al 9e eeuw).

De **naam** van het plein komt van het feit dat bedevaarders op weg naar Halle hier een pauze namen en het was wellicht de naam van een café.

Een tweede kern van Essenbeek was het **kasteel** aan de Vijverbeek. Dit had als domein de huidige Warande. Het kasteel gaat volgens Verbesselt terug op een motte gesticht in de periode met grensgeschillen tussen Brabant en Henegouwen in de 12e – 13e eeuw. Het kasteel bewaakte de splitsing van twee wegen uit Wallonië naar Halle en Vlaanderen (nu de Nijvelsesteenweg en de verbinding naar Namen via de Kasteelstraat, verdergezet door het Hallerbos richting Woutersbrakel). De kasteelsite wordt gezien als jonger dan het kruispunt de Boterham.

Essenbeek was steeds dun bevolkt. Pas in de 19^e en de 20^e eeuw nam de bevolking sterk toe. Het werd een geliefkoosde vestigingsplaats van lieden die in de fabrieken van Clabecq en andere industrie gingen werken. De parochie Essenbeek werd gesticht rond 1875 en de kerk werd gebouwd rond 1885.

2b.

Welke **wegen** ontmoetten elkaar op de Boterham?

Als voortzetting van de wegen uit Vlaanderen leidden er vanuit Halle twee vrijwel parallelle wegen richting Wallonië: de Halleweg en de Nijvelsesteenweg. Het plein hier is duidelijk ontstaan op de Halleweg. Deze vond zijn voortzetting in de huidige Isidoor Devilléstraat, verder omhoog via een stukje Kasteelstraat, en dan (we springen over de autosnelweg) via de holle weg in het Hallerbos verder richting Woutersbrakel.

Een derde parallelweg (Kromstraat) wordt hier via het straatje waar we net uit kwamen (nu Dodeweg geheten, voorheen Blankstraat), verbonden met de Boterham. De Blankstraat liep verder richting Dworp en Alseberg, Leuven enz.

De parallelle tracés waren wellicht het gevolg van de modderige toestanden op de wegen; men koos het tracé dat best begaanbaar was. Het tracé Halleweg – Hallerbos is in helling het geleidelijkste. Het is ook via de Steenstraat verbonden met de Nijvelsesteenweg. Misschien was het wel het alleroudste tracé.

Een vierde straat, de Zavelstraat, heette voorheen de Doodstraat. Deze straat kwam hoger uit op een dries, een openbaar plein, van waaruit eerder lokale wegen verder liepen naar Dworp en het Hallerbos. Hier werd vanouds, zeker al in 1357, zand ontgonnen door de stad Halle en de bewoners. Dit plein had toen al de naam “Kerkhof”. Deze naam heeft niets te maken met het huidige kerkhof van Essenbeek. Het was wellicht in gebruik in de 12^e eeuw of vroeger. Er werden effectief delen van skeletten teruggevonden. Er wordt gedacht dat hier in tijden van besmettelijke ziektes de doden van Halle begraven werden, uit veiligheidsoverwegingen ver van het centrum. Lange tijd was het plein een gemeenschappelijke ruimte, wellicht een soort heide. Later kwam er de gemeentelijke jongensschool en thans is het de site van de beschutte werkplaats De Floere. Ook het huidige kerkhof en de percelen rechts van de Zavelstraat tot de huidige straat De Floere hoorden bij het plein.

Een vijfde straat, de Dreef, was een rechte verbinding naar het kasteel.

De zesde straat, de Borreweg, was een korte verbinding richting Nijvelsesteenweg en Rodenem.

Opmerkelijk genoeg worden vier van de zes historische wegen die op dit plein samenkomen, thans afgesneden of doorkruist door de E429 of de R0.

Ga de Zavelstraat in. Na huisnummer 61 nemen we links de voetweg (buurtweg 84). We komen op de Keerstraat rechtover Heideken. Heideken was de toegang tot een iets lager gelegen boerderij, het Langhof, en gaf via voetwegen verbinding met Buizingen, Huizingen en Dworp. We nemen rechts de Keerstraat en zien voorbij het kerkhof links het begin van een klein, nu doodlopend straatje. Dit was de oude Blankstraat, de verbinding met Dworp en Alseberg. We gaan nog verder langs de beschutte werkplaats De Floere. Bijna helemaal boven hebben we een mooi zicht op de Zennevallei en het Pajottenland. 15m voorbij de uitwijkstrook voor de bushalte gaan we links een bospaadje in.

3.

Dit paadje ontstond meteen bij de aanleg van de autosnelweg. Het heeft een belangrijke lokale verbindende waarde. Spontaan ontstane voetwegjes noemt men “**olifantenpaadjes**”. Net zoals de olifanten in de jungle banen mensen zichzelf een pad waar wegeaanleggers dit over het hoofd gezien hebben. Aangezien het pad er al meer dan 30 jaar onafgebroken en openbaar gebruikt ligt, is het inmiddels een “publiekrechtelijke erfdienstbaarheid van overgang” geworden en dus een openbare weg die onderhouden moet worden door de gemeente (wat ze ook doet).

We volgen het paadje door de beplanting. Halverwege voegt zich nog een pad van rechts bij, een restant van buurtweg 85, maar we volgen onze weg en komen via een helling op de Arenbergstraat. Die nemen we links over de autosnelweg. We slaan even verder de eerste straat linksaf, de Hallerbosstraat. Na 100m nemen we niet de Vastenavondstraat maar wel een parallelweg met de snelweg, de Hazenberg.

4.

Bij de ingang van de Hazenberg staat het bord “dooDlopende weg”. De Vlaamse overheid heeft in het voorjaar van 2013 een nieuw verkeersbord aanvaard, dat staat voor “dooRlopende weg”. Het is in feite een toevoeging d.m.v. een sticker op het bord “doodlopende weg” die aanduidt dat voor voetgangers (en eventueel fietsers) er een uitweg is via een voetweg. Het bord heet officieel “doodlopende weg, uitgezonderd voor voetgangers en fietsers” en kreeg nr. F45b. In Halle is men bezig met de inventaris van alle borden waar deze toevoeging moet komen. Met onze bekende voortvarendheid kleefden we tijdens onze openbare wandeling op de Dag van de Trage Weg symbolisch op dit bord de toevoeging. We sierden dit bord met een stukje Trage-Wegenlint.

We wandelen het asfaltbaantje langs de autosnelweg af. Helemaal beneden houden we halt.

5.

We staan in een put in het landschap, eigenlijk het dalhoofd van de Kleinebeek of Simme die in Buizingen in de Zenne uitmondt. De autosnelweg damt dit dalhoofd af; de waterafstroming gaat via een buis onder de snelweg door. Het oprittencomplex Halle zal vroeg of laat vernieuwd worden, want het is nu de oorzaak van veel fileleed. Ook hier bestaan al mooie plannen. Bij de vernieuwing van grote infrastructuur houdt men ook rekening met het herstellen van natuurverbindingen. Het oprittencomplex ligt integraal in bos- en natuurgebied. Wij hebben de Wegenadministratie reeds een aantal malen gevraagd naar het **herstel van de voetwegverbindingen**. Dit kan makkelijk, aangezien men heel wat nieuwe viaducten zal aanleggen. Onze werkgroep volgt dit voor u op.

Deze maquette werd in opdracht van Wegen en Verkeer gemaakt door een team van

studiebureaus en werd in 2011 aan het publiek voorgesteld. Wij staan op de plaats aangegeven door de rode pijl.

We nemen nu de voetweg Hazenberg, buurtweg nr. 83, ook al weer een oude verbinding die door de snelweg werd afgesneden. Dit voetwegje voert ons door een kleinschalig landschap met relictten van hooilandjes, boomgaarden en tuinen. Dit landschap bestond al in de 18^e eeuw. De mooiste relictten van flora op schrale grond vindt men nu nog ... op de voetweg.

We gaan de voetweg rechts op, die vertrekt net naast de ingangspoort van de woning en loopt langs de afsluiting van de tuin. We komen opnieuw uit op de Arenbergstraat en nemen links. In Buizingen nemen we de eerste straat links, de Berkenlaan, en na 100m schuin rechts, een brede grintweg. Het is een relict van de Blankstraat, waarvan we eerder het andere uiteinde zagen. We komen opnieuw op Krabbos en volgen links, voorbij het kruispunt met Drasop en Kesterbeekbos tot de bocht op de grens met Dworp. Hier nemen we links de zandweg richting scoutskamp "La Fresnaye" en na 30m, aan het verkeersbord "opgelet, kinderen", opnieuw links een bosweg in. We volgen de afrastering, maar bij het naderen van de oude zandgroeve gaan we op de bovenkant van het grote talud een 50tal meter links tot we aan een brede helling in zand naar beneden komen. Hier stoppen we.

6a.

Buizingen was vanouds voor een groot deel bedekt met bos. Het bos was bij de oprichting van de abdij van Zinnik in 670 door de Frankische edelman Madelgarius, de latere heilige Vincentius, als domein geschonken; de opbrengsten dienden om in de levensbehoeften van het klooster te voorzien. Het **Buizingenbos** werd ruwweg begrensd door het dorp, de Groenstraat – Sint-Pietersweg, de gemeentegrens en de Kleinebeek. In de loop der eeuwen werden er stukken ontgonnen en stukken in een afzonderlijk beheer gebracht: deze gedeelten kregen een aparte naam, zoals bv. Kleyn Ten Blooten (de hoeve Muylaert), Smeerhout en Het Hauwken. Het kapittel van Zinnik had hier ter plaatse een houtvester en waakte streng over zijn opbrengsten van het "harde hout": de eiken, beuken, mispelaars en wilde appelaars, en de helft van het "weke hout". Het bos was ook voor de dorpingen belangrijk. Zij hadden het recht er dieren te weiden en beschikten over het sprokkelhout en de andere helft van het weke hout. Als derde partij hadden ook drie boerenhoven van Huizingen het recht om hout te halen uit het bos, een overblijfsel uit de domeintijd toen Buizingen, Eizingen en Huizingen nog één domein vormden. In de loop der jaren namen de dorpingen altijd meer; ze verkochten o.a. het hout aan mensen buiten het dorp en lieten hun dieren weiden in pas gekapte stukken bos waar de scheuten ongestoord moesten kunnen uitgroeien. Ook de "uytlanders" (= Hallenaren, gelegen in het graafschap Henegouwen, tegenover Buizingen in het hertogdom Brabant) plunderden regelmatig het bos. Ergens rond 1525 is een bepaald geschil opgelost door een deel van het bos te verkavelen. Binnen dat verkavelde deel mochten de dorpingen met het hout doen wat ze wilden, maar de rest van het "Kapittel-Soigniesbos" moesten ze aan het kapittel laten. Er werden rechte percelen uitgemeten, voor elk van de 18 gezinnen een (de pastoor en de koster kregen wel het vlakste en een dubbel zo groot stuk). Dit verkavelde deel heet sindsdien het "Gemeentebos". Het wordt begrensd door de Nachtegaalstraat, het beekje tussen Drasop en Sint-Pietersweg en de Drasop zelf, dat als rechte weg op deze uitmeting teruggaat. Aan de bovenzijde was het bos waarin de zandgroeve gelegen is, de

grens. In de loop van de tijd werden precies de percelen van het Gemeentebos ontgonnen en in landbouwgebruik omgezet.

Hier staan we in het Krabbos dat net buiten het Gemeentebos valt. De naam *Krabbos* zou komen van een eigenaar gekend in 1521, Renier Craeye. Een vroegere naam was Koningsbos en ook de naam 's Hertogenbos werd gebruikt.

De naam *Drasop* was eerst de naam van het stukje Nachtegaalstraat tussen Kastanjelaan en Hof ten Blooten, waar het sanatorium Roos van de Koningin, thans woon- en zorgcentrum Barones Lucie Lambert, is gelegen. De naam is verschoven naar de huidige Drasop. Een oudere schrijfwijze is Rasop. Het betekent een weg die snel omhoog gaat. Het lidwoord "de" is later versmolten met de naam.

6b.

Het geeloranje zand is gekend als de geologische laag "**Formatie van Brussel**". Ze werd afgezet in een zee-inham op de overgang van Vroeg naar Midden-Eoceen (50 mln. jaar geleden). De lege ruimte voor ons (de Zennevallei en het Pajottenland) bestond uit nog oudere zeeafzettingen, maar die zijn makkelijker weggeërodeerd dan de grofkorrelige Brusselzanden. De jongere lagen zijn dus bewaard als het plateau. Zo een verandering van het landschap noemt men een "reliëfinversie".

6c.

De **Zavelput** was de zandwinplaats van de gemeente Buizingen, sinds ongeveer 1860. In de jaren 1960 is het een speelterrein van de avontuurlijke jeugd geworden. Het bos is sindsdien verwaarloosd. De stad Halle werkt – met tussenpozen – aan een visie over het beheer van dit terrein. Natuurpunt stelt dat dit bos niet helemaal als speelterrein kan dienen. Ooit was hier een "droge Europese heide" aanwezig, in onze streken een zeer zeldzaam biotoop. Dit werd nog gedocumenteerd door Hallenaar Jan Van Schepdael in de jaren voor de tweede wereldoorlog. Op het plateau vond men talrijke voorwerpen uit het Neolithicum. Bovendien heeft archeoloog Guido Taelman belangrijke begraaftsporen gevonden boven op de heuveltop, die hij interpreteert als grafheuvels uit de Midden-Bronstijd (1800-1050 v.Chr.). Al deze gegevens maken dat de herinrichting van dit gebied weloverwogen dient te worden aangepakt.

We dalen de zandhelling af. Beneden gaan we rechtdoor tot een klein talud aan de overzijde van de voormalige, nu bijna dichtgegroeide zandgroeve. We volgen de top van dit talud naar links en komen door een afsluiting uit op Drasop. Die nemen we rechts, over de autosnelweg, en verder tot bijna aan het einde van de ophoging van de brug. Hier takt net aan het bord "50km/u" een bospaadje naar links af. We nemen het en lopen een eind terug, maar nu aan de voet van de ophoging. Hier bevindt zich een heel modderige passage. Aan de autosnelweg gekomen slaan we op een paadje rechts in, aan de voet van de ophoging waarop de snelweg ligt. We gaan bergaf, bergop en een volgend stukje bergaf. Goed opletten: rechts vertrekt een volgend bospad tussen twee draadrasters. Dit is buurtweg 26. We volgen hem naar beneden en komen op een nieuw stukje knuppelpad.

7.

Hier loopt de voetweg door het bos geheten "**Het Hauwken**". Het woord komt van houwen, bomen hakken. Het bos bevat een zeer vochtige, botanisch waardevolle zone, gelegen op een serie contactbronnen, waar het grondwater aanwezig in de Brusselzanden en de eronder liggende Mons-en-Pévèlezanden uitloopt boven de nog dieper gelegen kleilaag van de Formatie van Kortrijk. Er werden vijvers aangelegd in het bos; ze staan al op kaarten uit de 18e eeuw. Ook de voetweg kruist deze kwelzone. Op vraag van de gebruikers liet de stad Halle hier een verhoogd

plankenpad aanleggen. Op onze wandeling van 20 oktober 2013 is dit pad gesierd met het "Trage-Wegenlint", als blijk van dank aan het stadsbestuur voor dit verbeteringswerk. Dankzij het pad zullen wandelaars en mountainbikers het kwetsbare bos niet meer moeten nemen om de modder te ontwijken. Dit bos is uiteraard een belangrijke schakel in het "plan Boommarter". De herinrichting van het klaverblad R0-E429 zal de natuurverbindingen richting Hallerbos herstellen.

We gaan verder over de Kleinebeek en lopen via het smalle paadje langs de zeer mooie knotwilgen. Rechts zien we het kasteel "Hof ten Bos" liggen, een landgoed van rond 1860. Het weiland ervoor is de locatie van het Smeerhout, een reeds lang gerooid bos. We steken de toegangslaan naar het kasteel recht over en vervolgen de grasweg naar een groepje woningen, dat daar reeds lag in de 18^e eeuw. We laten de huizen rechts liggen. We komen op de grintweg Smeerhout en bereiken, na een mooi zicht op "Kleyn Ten Blooten" (noot: het bos is hier al eeuwenlang gerooid, maar de hoeve is eerste helft 19^e eeuw), de geasfalteerde Bleukenstraat. Hier gaan we links. We steken we de "landingsbaan" (de veel te brede afrit van de snelweg, nu Welkomstlaan gedoopt) over en komen uit op het beginpunt van de wandeling.